

Коренєв М. С.,

*аспірант кафедри публічного управління та регіоналістики
Навчально-наукового інституту публічної служби
Національного університету «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна*

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВА ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ

Територіальні громади відіграють головну роль у процесах післявоєнного відновлення та відбудови країни, так як переважно від них буде залежати як швидко Україна відновиться від наслідків війни, які завдали серйозних руйнувань інфраструктурі, економіці та соціальній сфері. Як зазначається у дослідженні І. Котова [1], післявоєнне відновлення територіальних громад – це комплексна робота, мета якої полягає у відбудові інфраструктурних об'єктів, відновленні економіки та соціального забезпечення в громадах, які постраждали в результаті воєнних дій.

Для ефективного відновлення територіальних громад, на думку експертів і науковців, необхідно використовувати комплексний підхід, який передбачає інтеграцію всіх аспектів відновлення: від інфраструктурних проєктів до соціальних і економічних ініціатив. У наукових дослідженнях наголошується, що ефективність відновлення територій територіальних громад залежить від комплексного підходу до процесів планування та реалізації [2], а «розробка політики відбудови та розвитку територіальних громад потребує всебічного аналізу та оцінки поточної ситуації з врахуванням воєнних ризиків: окупації українських територій; процесу внутрішньої міграції, яка має здебільшого вимушений характер; втрати транзитивного потенціалу; деіндустріалізацію промислових регіонів, значні руйнування інфраструктури, як в межах певної територіальної громади, так і регіону в цілому» [3, с. 114].

Таким чином, комплексний підхід до стратегічного та просторового планування відновлення територіальних громад дозволить не лише відновити зруйноване, а й створити нові можливості для розвитку та забезпечення сталого майбутнього. Серед основних завдань післявоєнного відновлення України виокремлюється запровадження стратегічних заходів, які дозволять зменшити соціально-економічні наслідки війни для територіальних громад. При цьому науковці [4] наголошують, що сценарії розвитку кожної громади будуть відрізнятися, адже вони мають враховувати її унікальні потреби, стан інфраструктури та демографічний потенціал, а також специфіку впливу війни.

Визначаючи стратегічні орієнтири післявоєнного відновлення територіальних громад зауважимо на існуванні кількох наукових підходів до обґрунтування сценаріїв розвитку територіальних громад [5–7]:

1) ймовірні сценарії розвитку громад до повномасштабного вторгнення;

2) ймовірні сценарії розвитку громад після повномасштабного вторгнення, згідно стратегічного планування розвитку, відповідно до діючих нормативно-правових актів та методики розробки програм та планів комплексного відновлення;

3) ймовірні сценарії розвитку громад, виходячи з гіпотетичних сценаріїв завершення війни, серед яких найбільш обґрунтованими є: завершення конфлікту через взаємне примирення сторін; симетричне вирішення, за якого обидві сторони зазнають втрат; асиметричне вирішення, коли одна сторона здобуває перемогу, а інша зазнає поразки та поступове згасання конфлікту.

Виходячи із вищезазначеного, основними стратегічними орієнтирами комплексного відновлення територіальних громад є: економічне відновлення (створення робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу, реконструкція критичної інфраструктури); соціальне відновлення (забезпечення доступу до освіти, медицини та соціального захисту); інфраструктурне відновлення (ремонт і будівництво житла, доріг, комунікацій та інших важливих об'єктів); екологічне відновлення (рекультивация земель, очищення води та відновлення зелених зон; культурне відновлення (збереження історико-культурної спадщини та зміцнення місцевої ідентичності). Практична реалізація стратегічних орієнтирів здійснюється через розробку плану розвитку громади, що враховує визначені напрями, підготовку відповідних проєктів і залучення фінансування з державних програм, міжнародних фондів чи приватного сектора.

Наголосимо, що на сьогодні відбувається процес інституціоналізації стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення:

– законопроект «Про засади відновлення України» [8] враховує досвід відновлення в умовах війни, а також всі важливі і актуальні аспекти впровадження проєктів на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях. Зокрема, у представленому для обговорення проєкті закону визначено поняття відновлення, перелік об'єктів і суб'єктів відновлення, джерела фінансування та обов'язковість використання державної цифрової екосистеми DREAM;

– у проєкті Закону України «Про засади зеленого відновлення України» визначено законодавчі засади врахування та інтеграції екологічних та кліматичних міркувань у процес комплексного відновлення України від наслідків російської збройної агресії та з метою переходу України до зеленої економіки [9];

– План заходів на 2025–2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку містить 101 пункт щодо комплексного відновлення регіонів: від реінтеграції деокупованих територій до створення сучасної соціальної інфраструктури в громадах, визначає конкретні кроки для відновлення та розвитку України в умовах війни [10]. Цей документ є своєрідною дорожньою картою відновлення та розвитку України на наступні три роки, що забезпечить координацію зусиль усіх рівнів влади для досягнення сталого та інклюзивного розвитку кожного регіону нашої країни. Важливо зазначити, що документ структуровано навколо трьох стратегічних цілей: формування згуртованої держави, підвищення конкурентоспроможності регіонів та розбудова ефективного врядування.

План заходів охоплює широкий спектр напрямів – від відновлення територій, постраждалих у війні, до розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та цифровізації. Серед головних стратегічних орієнтирів / завдань: відновлення та безпека територій; розвиток села та гірських регіонів; екологія та відновлення екосистем; освіта, культура, соціальні послуги; охорона здоров'я та психологічна підтримка; цифрова інфраструктура та адміністративні послуги; інфраструктура та енергетика; бізнес та інвестиції; управління та моніторинг (оновлення регіональних стратегій розвитку, єдина геоінформаційна система DREAM для моніторингу відбудови, підвищення кваліфікації держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування, реформа Державного фонду регіонального розвитку).

З урахуванням викликів, спричинених війною, ці стратегічні орієнтири / завдання є ключовими інструментами для ефективного, прозорого та довготривалого відновлення територіальних громад України, як у воєнний, так і в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Котов І. В. Напрями відновлення територіальних громад в післявоєнний період в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. № 17. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-17-02-14> (дата звернення: 17.03.2026).

2. Красилюк В. Ф. Можливі сценарії розвитку територіальних громад в післявоєнний період. *Політичне життя*. 2024. Вип. 4. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.4.6> (дата звернення: 17.03.2026).

3. Євсюкова О. В. Відновлення та розвиток територіальних громад в Україні: проблематика та процесуальна специфіка. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 4 (82). С. 110–118. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.4.19> (дата звернення: 17.03.2026).

4. Процак К. В., Гойдаш Ю. Р., Гунька Б. В. Повоєнна відбудова територіальних громад в Україні: стратегічні орієнтири. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2025. №1. Вип. 9. С. 50–59. URL: <http://doi.org/10.23939/semi2025.01> (дата звернення: 18.03.2026).

5. Волохатий С. Громади України у 2031 році – оптимістичні сценарії розвитку. *Громадський простір*. 21.05.2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromady-ukrajiny-u-2031-rotsi-optymistych-ni-stsenariji-rozvytku> (дата звернення: 19.03.2026).

6. Громади України у 2031 році – песимістичні сценарії розвитку. *Центр розвитку громад*. URL: <https://activitycenter.org.ua/analitika/hromady-ukrainy-u-2031-rotsi-pesymistychn> (дата звернення: 19.03.2026).

7. Сливка Р., Сливка Л. Постконфлітне врегулювання і розвиток Івано-франківської територіальної громади. *Географічна освіта і наука: виклики і поступ* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18–20 травня 2023 р.) / відп. ред.: В. Біланюк, Є. Іванов. У 3-х томах. Львів : Простір-М, 2023. Том 1. С. 211–214.

8. Мініфраструктури: Робоча група обговорила напрацювання законопроекту про засади відновлення України. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mininfrastruktury-robocha-grupa-obhovory-la-napratsiuvannia-zakonoprojektu-pro-zasady-vidnovlennia-ukrainy> (дата звернення: 21.03.2026).

9. Повідомлення про оприлюднення проекту Закону України «Про засади зеленого відновлення України». *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний вебпортал*. 30.06.2025. URL: <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-zasady-zelenogo-vidnovlennya-ukrayiny/> (дата звернення: 21.03.2026).

10. Про затвердження плану заходів на 2025–2027 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.09.2025 № 1047-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1047-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.03.2026).